

Espai europeu d'educació superior: llengua catalana i multilingüisme

L'Espai europeu d'educació superior és un procés, promogut per pràcticament tots els països europeus, destinat a impulsar més integració i una millora del conjunt de l'educació superior europea. A Catalunya, la integració en l'Espai europeu d'educació superior representa un canvi de paradigma pel que fa al model d'ensenyament que té conseqüències importants en la llengua de la docència i l'aprenentatge. En aquest article, les autores exposen quins reptes hauran d'encarar les universitats catalanes en relació amb aquestes qüestions.

Vivim un moment de canvis, de canvis profunds. És evident que la societat evoluciona cap a un món global de construcció accelerada: la diversitat cultural, l'impacte de les tecnologies de la comunicació i la informació, l'alt índex de mobilitat, la globalització, i sobretot, la construcció de l'Espai europeu d'educació superior (EEES) com a model de globalització.

Es tracta de construir una Europa competitiva i de més abast i accentuar la seva dimensió intel·lectual, cultural, social, econòmica, científica i tecnològica, però, això sí, garantint un equilibri entre els reptes que planteja el nou mil·lenni i el respecte per la diversitat de cultures i tot el que això implica.

En el marc que ens ocupa, el de l'EEES, més que mai hem de trobar, consolidar i assegurar aquest equilibri. Ara bé, la reestructuració és inevitable; cal un replantejament del sistema educatiu, una evolució dels plans de formació i un nou enfocament metodològic.

Aquest procés, promogut per la pràctica totalitat de països europeus, s'ha convertit en una realitat important i concreta, que s'ha anat definint en diferents moments. El procés de l'EEES es remunta a la reunió de 25 de maig de 1998 a la Universitat de la Sorbona (París), de la qual sorgeix la Declaració de la Sorbona. En aquesta declaració ja es fa èmfasi en el paper central de les universitats en el desenvolupament de les dimensions culturals europees i es manifesta la voluntat de potenciar la creació de l'EEES com a via clau per promoure, entre d'altres, la mobilitat dels ciutadans. El 19 de juliol de 1999 es redacta a Bolonya la Declaració conjunta dels ministres europeus d'Educació, Declaració de Bolonya, signada per 29 països i en què es marquen els objectius fonamentals del procés:

- Adopció d'un sistema de titulacions fàcilment comprensible i comparable. S'aposta per un sistema de reconeixement de títols simple, eficaç i just, que reflecteixi la diversitat subjacent de qualificacions i que permeti als ciutadans utilitzar les seves qualificacions, competències i habilitats eficaçment en tota l'àrea de l'EEES. Es parla de la posada en marxa del suplement al títol per promoure l'obtenció d'ocupació i la competitivitat del sistema d'educació superior europeu. El suplement descriu la naturalesa, el nivell, el context, el contingut i el rang dels estudis realitzats.

- Adopció d'un sistema basat essencialment en dos cicles principals que articulin l'educació superior dels estudis de grau (que correspondria a l'actual 1r cicle) i postgrau (que correspondria a l'actual 2n cicle).

- Establiment d'un sistema de crèdits com a mitjà adequat per impulsar una mobilitat estudiantil més àmplia. Els crèdits es podran aconseguir fora de les institucions d'educació superior. El nombre mínim d'hores per crèdit serà de 25 i el màxim de 30, durant un mínim de 36 i un màxim de 40 setmanes per curs acadèmic. El nombre total de crèdits establert en els plans d'estudis per a cada curs serà de 60.

En aquesta declaració també es recull l'aspecte de la promoció de la cooperació europea per garantir la qualitat de l'ensenyament superior, amb criteris i metodologies comparables, i es reclama unànimement la creació de l'EEES. A aquestes dues declaracions en succeeixen d'altres: la Declaració de Lisboa, el 2000; el Missatge de Salamanca de l'Associació d'Universitats Europees, el 2001; el Comunicat de Praga, també el 2001; les Conclusions de Barcelona, el 2002, i la Conferència de Berlín, el 2003. A partir d'aquestes trobades s'introdueixen altres línies addicionals que es concreten, per exemple, en la integració de l'educació i la recerca europees en la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació, l'aprenentatge al llarg de la vida, la reafirmació del procés de convergència i el repte del multilingüisme. Totes aquestes línies s'han revisat a l'última reunió, feta el maig de 2005 a Bergen.

A Catalunya, el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI) ha proposat a les universitats catalanes iniciar, a partir d'aquest curs 2004-2005 i a través d'un pla pilot, l'adaptació d'algunes de les actuals titulacions als requisits i característiques del futur model de Bolonya, tot respectant els plans d'estudis vigents. Aquestes proves pilot es portaran a terme en titulacions de grau i en titulacions de màster europeu. El títol propi que s'assolirà amb les titulacions incloses dins les proves pilot serà un títol propi addicional, que s'obtindrà després d'haver cursat els primers 180 crèdits de la titulació homologada corresponent. Està previst que la integració sigui progressiva fins a arribar a ser total a principis del 2010, moment en què finalitzarà la seva implantació.

L'EEES representa un canvi de paradigma pel que fa al model d'ensenyament/aprenentatge predominant actualment a les universitats catalanes, un canvi que té conseqüències importants en la llengua de la docència i de l'aprenentatge, a causa de factors molt diversos, entre els quals podem destacar els següents: l'enfocament centrat en l'aprenent i en el procés d'aprenentatge; la importància que es dona a les competències que han de desenvolupar els estudiants, entre les quals hi ha les competències lingüístiques; el paper rellevant de la comunicació virtual en el procés d'aprenentatge i l'increment de la mobilitat entre països. En aquest article pretenem exposar quins reptes hauran d'encarar les universitats en relació amb aquestes qüestions.

a) L'enfocament centrat en l'aprenent i el procés d'aprenentatge

El fet de passar d'un sistema centrat en l'ensenyament a un sistema centrat en l'aprenentatge comporta diversos canvis que tenen efectes en els usos lingüístics. En primer lloc, pel fet que les classes magistrals, i els grups classe amb molts alumnes, perden pes a favor dels grups reduïts i de les tutories individuals i en grups petits, en els quals el professor té un paper d'assessor i facilitador, més que no de revelador del coneixement acadèmic. Això probablement voldrà dir que

Reptes davant del canvi de paradigma

l'ús de la llengua a l'aula serà menys percebut com un ús lingüístic institucional i més entès com un ús interpersonal, assimilable al que es produeix en situacions comunicatives on hi ha una forta interacció, i que, per tant, davant de situacions en què intervinguin persones que parlen llengües diferents, es tendirà a produir uns usos lingüístics similars als que es produeixen en altres àmbits en una situació semblant: canvis de llengua, adaptació a la llengua que es percep com a dominant o com a comuna entre tots els parlants, etc.

En segon lloc, la recerca realitzada per l'alumne és un element important en el procés d'aprenentatge. Aquest fet comporta que la tria de llengua per part de l'alumnat estigui menys condicionada per la llengua del professor que no en un model com l'actual, en què predominen les classes magistrals i els exàmens, i en què s'ha constatat que molts estudiants s'adapten a la llengua utilitzada pel professor, com es mostra, per exemple, a l'estudi fet per la Universitat de Barcelona (1993, p. 147-151).

b) La importància de les competències lingüístiques

Un dels trets que defineixen l'EEES és el paper clau que hi tenen les competències dels estudiants, com a conseqüència de l'adopció d'un model centrat en l'aprenentatge i en l'aprenent. El projecte Tuning Educational Structures in Europe¹ analitza quines competències assoleixen actualment els estudiants universitaris i quines haurien d'assolir d'acord amb l'opinió d'empreses, institucions d'educació superior, graduats i acadèmics. El projecte tracta de les competències genèriques (que poden ser instrumentals, interpersonals o sistèmiques), comunes a tots els estudis, i les específiques, pròpies de titulacions concretes. Entre les competències considerades rellevants hi té un paper destacat la «comunicació oral i escrita en la llengua pròpia», i també altres competències que tenen un elevat component lingüístic, com pot ser la capacitat d'anàlisi i de síntesi, que ocupa el primer lloc en importància. La inclusió d'aquestes competències en el currículum dels estudiants comporta que les universitats s'hagin de plantejar com s'han de treballar: en cursos específics i amb professorat especialitzat, integrades en les assignatures dels estudis o amb fórmules mixtes; qui ha de ser responsable d'aquesta formació: els serveis lingüístics, els departaments universitaris, o conjuntament... Sigui com sigui, caldrà tenir molt en compte les experiències de les universitats, majoritàriament de l'àmbit anglosaxó, que han desenvolupat programes basats en l'enfocament de l'escriptura en el currículum o l'escriptura en les matèries, més coneguts pel seu nom en anglès: Writing Across the Curriculum (WAC) i Writing in the Disciplines (WiD), com l'experiència que s'exposa a Mitchell (2004).

c) El paper rellevant de la comunicació virtual

Un altre element que influirà en els usos lingüístics a la universitat és la importància creixent, en la docència, de la comunicació virtual, tant sincrònica com diacrònica, per a la qual funcionen unes pautes diferents de la comunicació que es produeix presencialment. La varietat lingüística en relació amb la comu-

1. El projecte Tuning Educational Structures in Europe és un projecte finançat per la Comissió Europea dins el programa Sòcrates que sorgeix de la necessitat d'implementar el procés de convergència europea en l'educació superior i, més concretament, de la necessitat d'analitzar les estructures i els continguts de l'educació superior en les universitats europees amb la finalitat que els estudis de les diferents universitats i països siguin compatibles, comparables i competitius.

nicació mediada per ordinador a Internet, pel que fa al model de llengua utilitzat, és un fet ja estudiat (vegeu, per exemple, Torres 2003). Caldrà veure com la virtualitat afecta més específicament la llengua amb finalitats acadèmiques, i també com afecta la tria de llengua entre l'alumnat universitari.

D'altra banda, cal destacar el paper que tindran en els campus virtuals els materials docents elaborats o recopilats per cada professor. La llengua d'aquests materials de creació pròpia dependrà fonamentalment de la tria que faci el professorat, i/o també les universitats si aquestes estableixen uns criteris institucionals pel que fa a l'ús de les llengües en aquests materials, que haurien de tenir en compte el paper que hi ha de tenir el català com a llengua pròpia de l'ensenyament a Catalunya i l'atenció als estudiants de mobilitat.

d) L'increment de la mobilitat

L'EEES comportarà un increment de la mobilitat de la comunitat universitària (personal acadèmic, alumnat i personal d'administració i serveis), especialment de l'alumnat, ja que, com hem dit, l'increment de la mobilitat és una de les línies d'acció recollides en la Declaració de Bolonya, refermada posteriorment en el Comunicat de Praga. Aquest fet obligarà a repensar com atenem aquesta mobilitat en relació amb els usos lingüístics a l'aula.

Davant de tots aquests reptes, i en concret pel que fa a l'increment de la mobilitat, apareixen noves necessitats que tot seguit exposem.

a) Necessitat de coneixements de segones i terceres llengües per part de la comunitat universitària

A més de la comunicació en la llengua pròpia, la competència lingüística en dues llengües és una recomanació del Consell d'Europa (model 1+2 o 2+2 en el cas català atesa la situació de bilingüisme) que amb el temps pot arribar a esdevenir una exigència. El domini de llengües estrangeres afavorirà les comunicacions entre estudiants i professors, fomentarà la formació integral dels individus, i minimitzarà l'impacte de la mobilitat, que ara mateix encara es veu com a problema.

La diversitat lingüística a les aules universitàries ja es produeix a hores d'ara, però amb el nou enfocament de la docència tindrà un altre protagonisme, pel fet que el que ara és classe magistral es transformarà en un entorn de treball en què dominaran les interrelacions entre els mateixos alumnes, les discussions i debats, les diferents aportacions a un mateix tema, el treball en grup. Aquest nou context requerirà unes noves estratègies comunicatives, que tot just intuïm.

b) Necessitat de transparència pel que fa al coneixement i l'ús de les llengües

Tradicionalment, els coneixements d'idiomes eren una dada que sortia en els currículums, sovint més optimista que ajustada a la realitat. Ara, amb la introducció del passaport lingüístic disposarem d'un element identificador que inclourà els coneixements de llengües de cada persona. L'Europass a més continuarà el currículum, el document de mobilitat, el suplement al títol i el suplement de certificat, amb la intenció de dotar-se d'un marc comunitari únic que garanteixi la transparència de les qualificacions i competències.

Pel que fa a la transparència en l'ús de les llengües, passarem d'una època en què ha imperat la llibertat d'escollir la llengua de treball a la universitat, a una nova etapa en què la llengua de la docència serà una dada que formarà part explícita de la informació referent a les assignatures, i que no serà modificable fàcilment, perquè pot haver condicionat la matrícula dels alumnes. És el profes-

sor el responsable d'escollir en quina llengua fa la classe, i no pas els alumnes, als quals ja se'ls haurà facilitat prèviament l'accés als materials formatius que necessitin per poder seguir la docència en català.

Les universitats hauran de ser capaces de disposar de professors que puguin impartir docència en altres llengües, preferentment en anglès, no només per atendre la demanda de mobilitat, sinó també per preparar els alumnes per sortir a fora. Si es fixen els mínims i es regula quin percentatge de classes hi ha d'haver en aquesta llengua, l'anglès pot esdevenir el gran aliat del català, perquè ajuda a superar l'etapa del bilingüisme català-castellà.

c) Necessitat de fixar uns estàndards comuns en relació amb els nivells de llengua

L'aparició del Marc comú europeu de referència per a l'ensenyament de les llengües, que fixava uns estàndards comuns concretats en sis nivells de coneixements, ha causat un gran impacte en el sector públic dedicat als idiomes, de manera que el coneixement i l'adequació progressiva al Marc han estat, són i seran indicadors clau per determinar la qualitat d'una programació d'idiomes.

L'altre factor que caldrà tenir en compte és la importància progressiva que aniran adquirint en el marc de l'EEES l'avaluació, els indicadors de rendiment acadèmic, o la supervisió de les activitats docents. Aquests elements, sovint menys tinguts, seran molt útils per discriminar entre tota l'oferta i determinar quina és la formació adequada en terceres llengües. Es vol posar fi a la situació actual, en què els estudiants dediquen vuit anys a estudiar un idioma i al final d'aquesta formació obligatòria molts no són capaços ni de parlar-lo.

d) Necessitat d'adequar la formació en terceres llengües als requeriments de l'EEES

Els estudiants universitaris han de poder adquirir la competència lingüística que requereixi la seva tasca acadèmica i també la seva tasca professional futura. És previsible que en un futur les universitats optin per exigir uns coneixements determinats de sortida dels estudis. Si és així, els òrgans de govern estan obligats a facilitar l'aprenentatge d'idiomes dins el pla d'estudis, per la qual cosa es preveu que les terceres llengües puguin entrar dins l'oferta acadèmica reglada. Les competències transversals no es volen tractar de manera segregada en el currículum dels estudiants.

e) Necessitat de treballar en entorns multilingües

Cal que els continguts de les pàgines web de les universitats siguin multilingües, a partir de la pàgina d'inici en català, i que tinguin en compte els diversos mercats locals a qui van adreçats. També ens caldrà disposar de documentació oficial en altres llengües de treball. Per això les noves eines de traducció automàtica i assistida seran imprescindibles per garantir les diferents versions i una ràpida i fiable actualització dels continguts en les diverses llengües. Al mateix temps, el personal que treballa a l'administració de les universitats ha d'adquirir la formació que necessita per poder-se adaptar a aquest nou entorn.

La millora i el desenvolupament de la qualitat esdevenen elements inqüestionables en aquest nou marc europeu, i s'hauran d'habilitar procediments de control i avaluació. La llengua és un indicador de qualitat, i no se'n pot quedar al marge. Sovint es té molta cura en el disseny de logotips o de determinades imatges i en canvi no es valora prou la qualitat lingüística dels textos que es produeixen. En l'establiment, aprovació i implantació dels estàndards d'acreditació de les titulacions cal que les llengües hi tinguin un paper destacat. Cal, també, que els formadors de les universitats s'avinguin a aquesta nova manera de treballar per garantir uns òptims resultats dels aprenents.

És una necessitat peremptòria la d'assegurar la competència lingüística del personal acadèmic en les llengües oficials i de treball de la universitat: català, castellà i anglès, i per això cal aprovar plans d'actuació als centres perquè s'ajudi els professors a superar les possibles mancances en aquest àmbit.

Els serveis lingüístics universitaris, amb el suport del DURSI, fa temps que treballen per encarar l'EEES i donar resposta, amb actuacions concretes, al conjunt de les necessitats que hem descrit anteriorment, tant en l'àmbit de la formació lingüística com en el de la gestió de documentació multilingüe.

Línies d'actuació

Formació lingüística

La necessitat d'incloure les competències lingüístiques en el currículum dels estudiants comporta diversos canvis en la formació que ofereixen els serveis lingüístics universitaris. Entre aquests canvis podem destacar: *a)* un increment de la formació adreçada a desenvolupar competències lingüístiques en els àmbits acadèmics i professionals en detriment dels cursos de llengua general, tendència que ja fa uns anys que ha començat a les universitats; *b)* uns cursos més modulars, adaptats a necessitats diverses i integrats en els campus virtuals de les universitats; *c)* la introducció de l'autonomia en l'aprenentatge en els cursos de llengua, una relació més estreta entre els cursos i els centres d'autoaprenentatge i una formació continuada per als professors de llengua perquè puguin integrar la docència en els campus virtuals i introduir l'autonomia dels aprenents en els seus cursos; *d)* la creació de materials específics per assolir aquests propòsits i la necessitat que les universitats continuïn la línia de cooperació iniciada amb la Comissió Interuniversitària de Formació en Llengua Catalana (CIFOLC) per elaborar conjuntament aquests materials.

I encara caldrà introduir més canvis. El nombre d'hores que s'hauran de comptabilitzar per un curs de llengua necessàriament serà elevat, segons còmput ECTS (sistema europeu de transferència de crèdits), tenint en compte que un idioma no s'aprèn només anant a classe. Les activitats complementàries a la docència que des dels serveis lingüístics hem anat organitzant podran passar a formar part de l'aprenentatge, i els professors hauran de programar els cursos preveient quantes hores de dedicació total exigiran de l'alumne. Aquí s'hi compten des de les hores de navegació per la xarxa o l'elaboració de treballs, fins a les anades a la biblioteca o les cues a la fotocopiadora. Només amb aquest còmput total es podrà saber el pes que tindran les assignatures de llengua dins el currículum global de l'estudiant.

Formació lingüística en la llengua pròpia

Els serveis lingüístics de les universitats públiques catalanes han encarat el repte que significa l'EEES pel que fa a la formació lingüística en llengua pròpia amb el projecte *Argumenta: comunicació universitària eficaç*, un material per a un entorn virtual que té com a objectiu facilitar la millora de les competències lingüístiques dels estudiants universitaris.²

2. El projecte, en la seva concepció inicial, es descriu a Serra (2002). El projecte *Argumenta* té el suport del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, i hi col·labora també la Secretaria de Política Lingüística.

El projecte *Argumenta* té com a principals trets definidors: l'orientació a l'alumne, el foment de l'autonomia en l'aprenentatge i la incorporació de les tecnologies de la comunicació en el procés d'aprenentatge. Aquests trets es concreten en els punts següents:

a) Uns continguts dissenyats i presentats des del punt de vista de l'alumne. Les unitats s'estructuren a partir de temes com els següents: com puc prendre uns apunts útils, he de fer una exposició oral, com s'argumenta, aprenc a produir textos...

b) El foment de l'autonomia en el procés d'aprenentatge, amb el suport d'un formador/assessor, mitjançant una estructura modular, que s'adapta a múltiples necessitats i a les decisions que pren l'alumne sobre el seu procés d'aprenentatge.

c) El foment del treball en equip, per mitjà d'activitats cooperatives que demanen la col·laboració entre els estudiants.

d) Una avaluació basada en els processos i competències més que no en l'adquisició de coneixements.

e) la integració de les eines del campus virtual: fòrum, correu electrònic, plafó de notícies, i una tipologia d'activitats pensada específicament per a un entorn virtual.

Formació en llengua catalana per a estudiants de llengües romàniques

Una altra de les línies en què han començat a treballar, de manera encara incipient, alguns serveis lingüístics és la de la formació basada en la intercomprensió entre llengües romàniques. A l'hora de posar en una mateixa aula estudiants procedents de diversos orígens i amb moltes llengües maternes, pren sentit la formació que incorpora enfocaments basats en la intercomprensió de llengües que pertanyen a una mateixa família, amb la finalitat de desenvolupar les habilitats de comprensió lectora i oral.³ Els avantatges són molts :

- El fet d'aprendre català per a un estudiant nouvingut li pot representar obrir una porta d'entrada cap al francès, l'italià, o fins i tot el romanès.
- El fet de poder aprofitar i rendibilitzar les competències lingüístiques dels alumnes de procedències diverses contribueix a dinamitzar la classe.
- Els alumnes que vénen amb els coneixements suficients d'espanyol poden passar sense dificultats al català.
- Els alumnes han de treballar sobretot en la comprensió oral i escrita i han de saber que no se'ls exigirà una competència productiva en llengua catalana, sinó que el seu professorat estarà en condicions de valorar un examen o un treball escrit en llengua anglesa o francesa.

Gestió de documentació multilingüe

Com hem dit, la llengua de la docència, que fins ara era l'indicador clau per determinar la situació sociolingüística a les universitats, ja no serà un factor tan determinant en un procés d'aprenentatge cada vegada més complex on l'alumne esdevindrà un agent actiu del procés que podrà escollir la llengua de comunicació. Aprofitar bé les TIC i les tecnologies aplicades al processament del llenguatge en el marc del nou disseny metodològic europeu pot ser, i ha de ser, una oportunitat per a la llengua catalana a la universitat. És per aquest motiu que els

3. Projectes com EurocomRom, Eurom5, Minerva, Galatea o Ariadna són un clar exemple d'aplicació d'aquesta metodologia.

serveis lingüístics universitaris, amb el suport del DURSI, han començat a desenvolupar eines i recursos en l'àmbit de la traducció automatitzada, del suport a la correcció i de la gestió terminològica que facilitin que l'alumnat universitari i la resta de personal acadèmic tinguin la garantia que poden disposar dels materials docents i academicoadministratius, de bona qualitat lingüística, en llengua catalana, i també que poden estar disponibles en altres llengües quan calgui. Ens estem referint al projecte RESTAD, recursos de suport a la traducció automatitzada aplicats a la docència, o al projecte SisCoTTerm, un sistema de correcció de textos i tractament de la terminologia, que permeten reaprofitar la informació lingüística generada a les nostres universitats a partir de la utilització i interrelació d'eines informàtiques i maquinari de suport lingüístic.

Per tot el que s'ha exposat fins ara, les línies estratègiques de la política lingüística universitària haurien de partir, al nostre entendre, dels eixos que proposem seguidament:

- Política lingüística comuna interuniversitària per a l'acollida lingüística

Convé fomentar i exportar la marca Catalunya conjuntament entre tot el sistema universitari català, amb un mateix argumentari i reforçar les actuacions dins el si de cada universitat. Així, per exemple, els professors haurien de facilitar l'assistència als cursos de català dels estudiants de mobilitat, i prioritzar aquesta formació, que els possibilitarà seguir la resta de classes. Els materials de formació i informació a què puguin accedir abans de venir són importants, per la formació i per la informació, i l'alumne hi ha de tenir accés. No podem permetre que arribi un estudiant sense saber quina és la llengua majoritària del país, perquè això crea rebuig. Cal reforçar la cohesió entre tots els agents que intervenen en l'acollida universitària.

- Elaboració de productes interuniversitaris que facilitin la integració dins l'EEES

Les institucions s'han d'avançar a l'aparició dels possibles problemes derivats de l'increment de la mobilitat o de la introducció de la semipresencialitat en la formació. Cal que es prioritzin línies d'actuació per al desenvolupament d'eines que esdevinguin útils i integradores, i que siguin d'accés lliure, com per exemple el programa *Interc@t*.⁴

- Redefinició de la funció dels serveis lingüístics universitaris en el nou marc

Cal dotar els serveis lingüístics dels instruments necessaris per afrontar els nous reptes que se'ls presenten amb garanties. Han de poder atendre la demanda creixent de formació i assessorament lingüístics, de llengua catalana i d'altres llengües. Cal que es defineixi el seu paper en relació amb els departaments que imparteixen docència de llengües.

- Exigència de l'acreditació lingüística en llengua pròpia

L'increment de mobilitat dins les universitats és, sens dubte, un element en-

Conclusions

4. El projecte *Interc@t* (<http://www.intercat.gencat.net>) és un sistema de formació multimèdia que té com a objectiu facilitar l'autoaprenentatge del català a distància a tot l'alumnat de fora de l'àmbit lingüístic català que tingui prevista una estada a les universitats catalanes. Aquest producte és una iniciativa dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes i de la Generalitat de Catalunya, amb el suport de la Comissió Europea.

riquidor, però hi ha un factor determinant que la pot convertir en un problema per al català, com ja s'ha anat comprovant durant aquest temps: mai no podrem garantir el dret dels estudiants i professors a expressar-se en català, si no assegurem la comprensió oral i escrita de la comunitat universitària en aquesta llengua. És per això que necessitem condicionar la mobilitat a l'acreditació de coneixements lingüístics, els que es considerin necessaris en cada cas.

- Pla de terceres llengües per a les universitats

Els membres de la comunitat universitària han de poder demostrar una competència lingüística en altres llengües, si volem situar-nos a Europa. És per això que cal impulsar des dels òrgans de govern plans de formació i un programa d'incentius per fomentar que estudiants, professors i personal d'administració adquireixin la formació lingüística d'acord amb el perfil del lloc que ocupen.

Referències bibliogràfiques

Comunicat de Praga. Comunicat oficial dels ministres europeus d'Educació superior a Praga el 19 de maig de 2001.

<http://www10.gencat.net/dursi/generados/catala/universitats/recurs/doc/comunicat_praga.pdf>

CONSELL D'EUROPA. *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar.* Govern d'Andorra: Generalitat de Catalunya: Govern de les Illes Balears, 2003.

<<http://www6.gencat.net/llengcat/publicacions/marc/>>

Declaració de Bolonya. Declaració conjunta dels ministres europeus d'Educació superior reunits a Bolonya el 19 de juny de 1999.

<http://www10.gencat.net/dursi/generados/catala/universitats/recurs/doc/declaracio_bolonya.pdf>

Declaració de la Sorbona. Declaració conjunta a càrrec dels quatre ministres representants de França, Alemanya, Itàlia i el Regne Unit. La Sorbona, París, 25 de maig de 1998.

<<http://magnouab.es/opq/public/pe/pe/ees/docsmarc/DeclaracionsMinisterials/DeclaracioSorbona.pdf>>

GONZÁLEZ, J.; WAGENAR, R. (ed.) *Tuning Educational Structures in Europe: informe final: fase uno.* Bilbao: Universidad de Deusto, 2003. [Projecte coordinat per les universitats de Deusto i Groningen.]

<<http://www.relint.deusto.es/TUNINGProject/index.htm>>

MITCHELL, S. (2004) «Developing the potential of writing for learning in the university». A: *IX Trobada de Centres d'Autoaprenentatge. Bellaterra, 3 i 4 d'abril de 2003.* Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (COM/Materials Didàctics; 9)

SERRA, E. (2002). *Gestió d'un projecte de material didàctic per a Internet: Argumenta: comunicació universitària eficaç.* Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

TORRES, M. (2003). «La llengua catalana en la comunicació a Internet: qüestió de codis». *Llengua i Ús. Revista Tècnica de Política Lingüística*, núm. 26.

